

BİR AVUÇ MADEN İÇİN...

Yücel Çağlar-Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği Üyesi
oduncugil@yahoo.com

“Orman” sayılan yerlerde yapılan ve/veya yapılacak olan madencilik etkinliklerinin, sorgulanması gereken çeşitli düzlemleri bulunmaktadır. Bu etkinlikler ülkemizde anayasa ve yasalara aykırı olarak, yüksek ve çoğunlukla da onarılamayacak ekolojik ve dolayısıyla da toplumsal, ekonomik ve kültürel maliyetlere yol açabilecek bir düzen içinde yürütülmektedir.

Madencilik etkinliklerini düzenleyen hukuksal düzenlemelerde hemen hemen yalnızca madencilik yatırımcılarının istekleri doğrultusunda

değişiklikler sıkça yapılmaktadır. Bu nedenle, çoğu yüksek yargı tarafından iptal edilen ve/veya yürütülmesi durdurulmasına karşın önizin ve/veya kesin izin verilen madencilik etkinlikleri de sürdürülebilmektedir. Ülkemizde de en yıkıcı biçimde sürdürülebilen bu süreç, emeğin yanı sıra doğanın da olabildiğince çok sömürülmesine dayanan kapitalist “gelişmenin” önde gelen sermaye birikim alanlarından birisi olmuştur. Yol açtığı ve açabile-

ceği onarılamayacak ekolojik yıkımlara karşın madencilik etkinliklerine ender yapısal özelliklere sahip “orman” sayılan alanlarda da izin verilmesinin öncelikle bu sürecin bir boyutu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, madencilik etkinliklerinin ülkemizdeki yürütülme düzeninin anayasal ve yasal düzenlemelere, ekolojik ve toplumsal gerekliliklere aykırı olarak yürütülmekte olduğu gerçeğinin görülmesi de yönetsel bir zorunluluktur.

Hukuki Durum ve Yaşanan Gelişmeler

Anımsanacağı gibi, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun en son 2004 yılında çıkarılan 5177 sayılı Yasa ile değiştirilen 7. maddesinin 1. fıkrası 15 Ocak 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Danıştay 8. Dairesi de 24 Mayıs 2005 tarihli Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği'nin kimi maddelerinin yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Siyasal iktidar bu kez Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği'ni 19 Ağustos 2009 tarihinde yeniden düzenlemiş; ancak bu düzenlemenin de 16 Kasım 2009 tarihinde Danıştay 8. Dairesi tarafından "...yapılan değişikliğin yargı kararlarını bertaraf etme amacına yönelik olduğu ..." gerekçesiyle yürütülmesi durdurulmuştur. Bu hukuksal gelişmeler üzerine Orman Genel Müdürlüğü de 23 Aralık 2009 tarihinde ilgili birimle-

rine gönderdiği yazılı emirle orman alanlarında yeni madencilik izinlerini durdurmuştur. Bu gelişmeler üzerine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından "Maden Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu tarafından da TBMM'ye gönderilmiştir.* Öte yandan, siyasal iktidar "Kara Avcılığı Kanunu'nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı"yla 6831 sayılı Orman Kanunu'nun "orman" sayılan yerlerde madencilik etkinlikleri ile ilgili izin işlemlerini düzenleyen 16. maddesinin birinci fıkrasını yeniden düzenlemeyi öngörmektedir.

Maden Kanunu Değişiklikleri Ne Getiriyor?

Maden Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, maden-

cilik etkinliklerine, "Bilimsel ve teknik değerlendirmelere göre çevresel etkileri alınacak önlemlerle giderilebilecek düzeydeki madencilik faaliyetlerine izin verilir" yaptırımını dışında hiçbir kısıtlama ve koşul getirmeden izin vermektedir. Bu durumda, sözü edilen; "Bilimsel ve teknik değerlendirmeler..." ile "...çevresel etkileri alınacak önlemlerle giderilebilecek..." konularının/işlevlerinin yerine getirilebilen biçimleri ve düzeyleri ülkemizdeki tüm doğal ve kültürel varlıkların geleceği yönünden yaşamsal önem taşımaktadır. Ancak, bu değerlendirmelerin kimler tarafından ve nasıl yapılacağına herhangi bir açıklama getirilmemektedir. Tasarının 1. maddesiyle 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 3. maddesinde; "Başbakanlık Müsteşarı başkanlığında oluşturulan ve madencilik faaliyetlerinin kısıtlanacağı alanları belirleyen, maden işletme faaliyetleri ile diğer yatırımların kamu

* Yazının yayına hazırlandığı tarihte henüz tasarı TBMM'de kabul edilmemişti.

yararı açısından önceliğini ve önemini tespit ederek karar veren...” bir “Kurul” a da yer verilmesi öngörülmektedir. Bu açıklamadan tüm iş ve işlemlerin bu “Kurul” tarafından yapılacağı anlaşıl- maktadır.

Açıktır ki; “Bilimsel ve teknik değer- lendirmeler...”in yapılabilmesi ve “...çevresel etkileri giderebilecek alınacak önlemlerin” belirlenebilmesi için bu Kurul’un; madencilik yapılacak her ekosistem konusunda genel, ma- dencilik faaliyetlerinin niteliği ile ya- pılacağı yerlerin ekolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları ile ilgili özel bilgi ve becerilere sahip olması gerekecektir. Ek olarak, yine bu Ku- rul’un madencilik faaliyetleri ile “kamu yararını taşıyan yatırımların” birbirini en- gellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hale gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunmama- sı durumlarını belirleyebilecek biçim- de donatılması da zorunlu olacaktır. Oysa ülkemizdeki; madencilik yapıla- bilecek ekosistemlerin çeşitliliği, her ekosistemin içinde bulunduğu koşullar, bu ekosistemlerin yönetilmesiyle ilgili kurum ve kuruluşların çok sayıda olması ile karar süreçlerinin farklılığı, bu ekosistemlerle ilgili gerekli veri ve bilgi tabanının yetersizliği göz önün- de bulundurulduğunda öngörülen yönetsel yapısı ve çalışma düzeniyle Kurul’un başlıcaları yukarıya da ak- tarılan işlevleri gerektiğince yerine getirebilmesi kesinlikle olanaksızdır. Getirilmediği durumlarda ise, İdare, her türlü ekosistemde hiçbir biçimde onarılamayacak yıkımlara yol açabi- lecek madencilik faaliyetlerine izin verebilecektir. Bu nedenlerle, sözü edilen düzenleme, Anayasa’nın başta 54. maddesi olmak üzere çok sayıda maddesine ve Türkiye’nin de taraf olduğu sözleşmelere aykırıdır.

Öte yandan; tasarının 2. maddesinde “orman” sayılan alanlardaki maden- cilik faaliyetleri ile tesislerin yapılma- sına hiçbir kısıtlama getirilmemekte, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında zorunlu görülen çevresel

etki değerlendirmesi bile yapılmadan “Orman İdaresi”nce izin verilmesi” yap- tırımı getirilmektedir. Açıktır ki, böyle bir düzenleme de Anayasa’nın 169. maddesine aykırı düşecektir.

Kara Avcılığı Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Tasarısı

Tasarının 2. maddesinin “a” bendiyle 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 16. maddesinde aşağıdaki değişikliklerin yapılması öngörülmektedir:

- “Orman” sayılan alanlardaki madencilik faaliyetleri 3213 sayılı Maden Kanun’un 7. maddesindeki yaptırımlarına göre yapılmayacak; uygulamalarda 6831 sayılı yasanın 16. maddesi ve ilgili en son 2007 yılında düzenlenen Orman Sayılan Alanlarda Verilecek İzinler Hakkında Yönetmelik’in 5-19. maddeleri temel alınacaktır. Oysa çeşitli yaptırımları 6831 sayılı Yasa’ya bile aykırı olan bu Yönetmelik için de yürütmeyi durdurma ve iptal davaları açılmıştır. Kısacası; öngörülen değişiklikle “orman” sayılan alanlarda madencilik faa- liyetleri bu kez 6831 sayılı Yasa’nın 16. maddesiyle yürütülecektir. Ya- pılmak istenen değişikliğin temel amacı da gerçekte budur. Başka bir söyleyişle; tasarı öngörüldüğü gibi yasalaştığında; Anayasa Mah- kemesi ile Danıştay 8. Dairesi’nin kararlarının “kağıt üzerinde kalma- sı” sağlanacak, “orman” sayılan alanlarda yapılacak madencilik yatırımlarının önü yeniden açılmış olacaktır.

- Devletçe yapılacak baraj, gölet, liman ve yol gibi yapılarda dolgu maksatlı kullanılan her türlü yapı hammaddesi üretimine yönelik madencilik faaliyetleri ile zorunlu tesislerinden bedel alınmayacaktır. Bilindiği gibi, devlet artık bu gibi yatırımları kendisi yapmamakta, yaptırmaktadır. Bu uygulamayla söz konusu yatırımların maliyetle- rinin düşürülmesi bir yana, gerekli

madencilik faaliyetlerinin, hemen hemen ÇED vb. uygulamalarla kısıtlamaya tutulmadan yapılması da kolaylaşacaktır.

“Sonuç” Yerine...

Ülkemizde madencilik etkinliklerine sağlanan olanaklar giderek sömürge ülkelerdeki uygulamaları çağrıştıracak boyutlar kazanmıştır. Siyasal iktidar madencilik alanında da öylesine gözü kara davranmaktadır ki bu sürecin yakın bir gelecekte sonuçlanması olası görülmemektedir. Öyle ki, ilgili yüksek yargı tarafından alınan yürüt-meyi durdurma ve iptal kararları da bu süreci durduramamakta; siyasal iktidar bu kararların ardından çok geçmeden yeni bir hukuksal düzen-lemeyi gündeme getirmektedir. Öte yandan, bu süreçte “devlet ormanı” sayılanlardaki madencilik etkinlikleri- ne sağlanan olanaklar öne çıkmakta- dır. Ancak, madencilik etkinliklerinin hangi orman ekosistemlerinde ne türden ve hangi düzeylerde ekolojik sorunlara yol açabileceğini ortaya koyan veri ve bilgi tabanı yoktur. Bu nedenle, madencilik etkinliklerinin hukuksal olarak en iyi korunan alan- ların başında gelen orman, özellikle de “devlet ormanı” sayılan yerlerde ekolojik yıkımlara yol açmadan yü- rütülebilmesi tümüyle rastlantısalıdır. Uygulamalar bu türden rastlantıların ülkemizde sıkça yaşanmadığını, madencilik etkinliklerinin orman ekosistemlerinde onarılamayacak yıkımlara yol açtığını ortaya koy- maktadır. Oysa, bilindiği gibi, orman ekosistemleri, yalnızca rastgele bir araya gelmiş bir ağaç ve ağaççık topluluğu değildir; tüm karasal canlı türlerinin “ortak” varlığıdır. Bu neden- le hiçbir etkinliğin, bu kapsamda da madenciliğin orman ekosistemlerine zarar vermemesi yalnızca anayasal bir zorunluluk değildir; tüm canlıların vazgeçilemeyecek bir temel hakkıdır. Öyle anlaşılıyor ki, bu evrensel ger- çeğin yüksek yargı düzlemine de taşınması gerekmektedir. ◀